

CENTAR ZA
ODGOJ I OBRAZOVANJE
VELIKA GORICA

Svaki dan nešto novo znam

Centar za odgoj i obrazovanje Velika Gorica

Zagrebačka 90 (privremena adresa Rudolfa Fizira 8), Velika Gorica

RIJEČ RAVNATELJICE

Svjesni činjenice da su zbog organizacijskih razloga nismo u mogućnosti pružiti rad s djecom kroz cijelu godinu pristupili smo izradi brošure. Roditelji uslijed niza obveza i isprobanih aktivnosti nemaju uvijek ideju na koji način djetetu pružiti primjeren poticaj s ciljem osposobljavanja za što samostalniji život. Ponekad im se neka aktivnost čini „bezvezna“, ali ništa nije uzaludno jer prilikom svake aktivnosti ili radnje uključeno je cijelo djetetovo tijelo, dijete treba stajati na mjestu ili sjediti, raditi nešto s jednom ili dvije ruke (koje trebaju zajedno surađivati u sredini tijela), hvat primjeren aktivnosti kao i napetost mišića. Pogled bi trebao biti usmjeren na aktivnost, a pažnja usmjerena i postojana... Cijela piramida pretpostavki za uspješan rad i tome nije kraj. S ciljem primjerenog provođenja zajedničkog vremena s djecom, ali i kao podsjetnik da i Vi roditelji trebate brinuti o sebi – pred Vama je brošurica.

Igrajte se i uživajte u igri sa svojom djecom.

Nikolina Vučković Barišić, prof.def.

Na izradi tekstova i aktivnosti sudjelovali su (abecednim redom).

Andrea Gašpar, prof.soc.pedagog, SI pedagog

Ljiljana Petrović, mag. psych.

Franciska Oručević, mag.rehab.educ., SI pedagog

Mr.sc. Nataša Šunić Vargec, prof. logoped

Beata Vugrinović, mag. logoped.

Grafička obrada – Bestias

SUFINANCIRANO
SREDSTVIMA
ZAKLADE ICF

ZAKLADA ICF

Brošura je tiskana u 100 komada zahvaljujući Zakladi ICF, a moguće ju je pronaći i na web stranicama Zaklade kao i web stranici Centra za odgoj i obrazovanje Velika Gorica

Senzorna integracija

ANDREA GAŠPAR, PROF.SOC.PEDAGOG, SI PEDAGOG

Senzorna integracija je proces tijekom kojeg u mozak dolaze senzorne, odnosno osjetilne informacije iz naših osjetila (dodir, vid, sluh, njuh, okus, njuh, vestibularna i proprioceptivna osjetila) putem moždanih živaca, a zatim se obrađuju tako da im damo smisao, pa na njih možemo odgovoriti nekom smislenom aktivnošću. Smislena aktivnost naziva se adaptivna reakcija. Nju možemo shvatiti kao primjerenu reakciju određenom podražaju.

Taj proces svako ljudsko biće prolazi taj proces cijelo vrijeme svojeg života, a započinje ga još prije rođenja. Neka osjetila razvijaju se intrauterino (prije rođenja djeteta), ne smijemo zanemariti razdoblje prvih mjeseci niti prvih godina života. Veliku ulogu u tom procesu imaju roditelji čija je dužnost djetetu ponuditi najbolje utjecaje s pravom mjerom – ni previše, a ni premalo. Tu dolazimo do pitanja kvalitete odgoja djece, a trebao bi biti široka lepeza pozitivnih impulsa od strane odgojne sredine, uz bogatstvo iskustava, igre i različitih oblika pokreta u kojima dijete postaje svjesno svoga tijela i utjecaja koje ima na okolinu. Kroz igru djeteta potiče se radoznalost i dijete samo inicira nova iskustva.

Utemeljiteljica koncepta senzorne integracije, Alma Jean Ayres Baker (1920.-1989.), smatrala je da moždana neorganizacija dovodi do raznih simptoma i teškoća u svakodnevnom funkcioniranju. Informacije se interpretiraju na pogrešan način što stvara smetnje u percepciji tj. Doživljavanju stvarnosti, ponašanju i učenju.

Disfunkcija senzorne integracije se očituje u funkcioniranju djeteta u vidu čestih i neobičnih promjena raspoloženja u dobi malog djeteta, kasnije nedostatna ravnoteža, teškoće odvajanja od poda, nedostatak osjećaja za opasnost i česta ozljeđivanja, nedostatak samokontrole i impulzivnost, kašnjenje govora, zaostajanje u razvoju govora, jezika ili motoričkih aktivnosti, distraktibilna pažnja, različite poteškoće u učenju, teškoće u prijelazu s aktivnosti na drugu, emocionalne i socijalne poteškoće, impulzivnost, nedostatak samokontrole, nemogućnost samoregulacije emocija, isključivanje i povlačenje u sebe, lošiji školski uspjeh...

U nastavku su navedena osnovna osjetila te što vidimo kod nedovoljno ili pretjerano osjetljive djece.

Osjetilo dodira

Razvija se među prvima. Osjetila se nalaze po čitavoj površini kože i sluznicama (u ustima, grlu, probavnom sustavu, u ušnim kanalićima, organima za razmnožavanje). Dobivamo informacije o vrsti dodira, pritisku, vibracijama, strukturi površine, temperaturi, boli.

Preosjetljiva djeca pokazuju negativne reakcije na blagi dodir, pokazuju osjetljivost na odjeću, etikete, čarape, ne žele hodati bos, često hodaju na prstima, imaju teškoće u oblačenju, svlačenju, hranjenju, ne vole pranje kose, rezanje noktiju, trčanje, plivanje, teško podnose promjene, često su statičnija i mirnija djeca...

Nedovoljno osjetljiva djeca pokazuju suprotna ponašanja - jedva opažaju uobičajene taktilne podražaje, zagrljaj ili pritisak, mogu biti neosjetljiva na bol, stalno u pokretu, sudaraju se, sve dotiču, pomiču, često stavljaju stvari u usta ili na usne da bi dobili informacije o predmetima...

Vid

Vid je složena pojava, cca 5% procesa se događa u očima, dok se 95% događa u mozgu asocijacijama s dodirima, sluhom i propriocepcijom. Zjenica oka je receptor, a impulsi odlaze do centra za vidnu obradu u moždanom deblu i hemisferama. Vid i percepcija viđenoga su različiti fenomeni - gledanje pripada oku, a percepcija mozgu, pa kažemo da gledamo okom, a vidimo mozgom. Nošenje ili nenošenje naočala ne utječe na vidnu percepciju.

Preosjetljiva djeca pokazuju da su osjetljiva na svjetlo, bljeskove, sjajna ili jaka svjetla pa škilje ili pokrivaju oči, starija djeca ukazuju na bol u očima, umor, glavobolje ili vrtoglavice. Preporuča se koristiti žarulje u boji, limitirati vizualne sadržaje.

Nedovoljno osjetljiva djeca vole jaku svjetlost, brze izmjene svjetlosti pa šire kapke i drže otvorene oči, približavaju predmete očima, mogu propustiti važne vidne informacije kao što su izrazi lica ili geste drugih osoba, putokaze. Preporuča se davanje svjetlijih papira, igrački intenzivnijih boja...

Sluh

Vanjsko uho hvata zvukove, skuplja ih i usmjerava prema bubnjiću koji počinje vibrirati. Srednje uho pojačava vibracije, usmjerava ih dalje u unutarnje uho gdje se pretvaraju u električne impulse. Slušnim živcem impuls dolazi do mozga i potom čujemo.

Preosjetljiva djeca poklapaju uši rukama čak i u situacijama uobičajene razine buke koja većini drugih osoba ne smeta.

Nedovoljno osjetljiva djeca traže zvučne signale pa lupkaju po stvarima tražeći zvuk, žele glasno slušati tv i glazbu, može ignorirati uobičajenu razinu glasnoće, imaju teškoće u praćenju verbalnih uputa...

Njuh – miris

Receptori su milijarde sitnih stanica s dlačicama koje se nalaze u mostu nosa odmah ispod čeonog režnja mozga. Dlačice podražuju neuronske mreže kemijskim spojevima iz zraka. Poznat je utjecaj mirisa na ponašanje, ako i poveznost mirisa sa sjećanjem (uz određene mirise mogu se javiti sjećanja na osobe, situacije...). Poznato je umirujuće djelovanje mirisa vanilije, kamilice, ružmarina, kao i da mirisi citrusa, peperminta, bosiljka djeluju pobuđujuće.

Preosjetljiva djeca određenu hranu ili određena mjesta (kuhinje, parfumerije, mesnice, ribarnice...). Treba pripaziti na (ne)osjetljivost na različite kiseline i sredstva čišćenje te ih držati van dosega djece. Važno ih je postepeno uvoditi, te biti strpljiv sa brojem ponuda određene hrane prije djetetova prihvatanja.

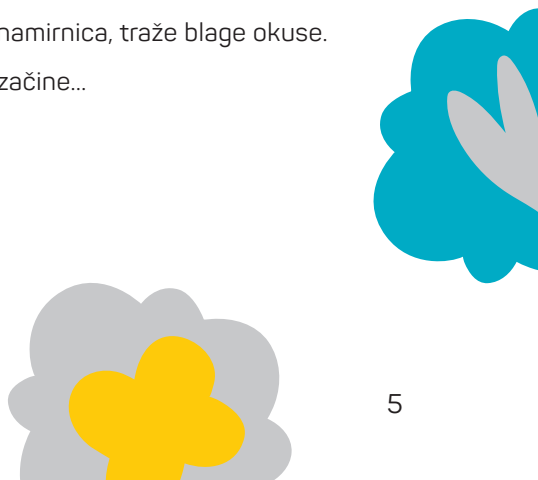
Nedovoljno osjetljiva djeca traže intenzivne mirise i rado se zadržavaju na mjestima s mirisima.

Okus

Osjetne stanice u obliku okusnih pupoljaka nalaze se po jeziku, a i čitava usna šupljina je okusni receptor. Razlikujemo 4 osnovne vrste okusa – slatko, slano, kiselo i gorko, 5. okus umami (tečan, ukusan, sočan, slastan okus). Osjetilo njuha i okusa usko su povezana. U ponašanju visimo da dijete nedovoljno osjetljivo na okus traži intenzivnije okuse i obrnuto.

Preosjetljiva djeca izbirljiva su u jelu, jedu manji broj namirnica, traže blage okuse.

Nedovoljno osjetljiva djeca traže intenzivnije okuse, začine...

Verstibularno osjetilo

Razvoj kreće 5 mjeseci od začeća, te fetus postaje osjetljiv na gravitaciju i pokrete. Osjetne stanice nalaze se u unutarnjem uhu, labirint ima slušne receptore i dvije vrste receptora za ravnotežu (za silu težu, a te za smjerove - gore-dolje, lijevo-desno, naprijed-natrag). Osjetilo utječe na tonus mišića, ravnotežu i držanje tijela, održava statičnu (orijentacija glave u mirovanju) i dinamičku ravnotežu (orijentacija tijela, posebno glave kod naglog pokreta).

Preosjetljiva djeca su često nedovoljno aktivna, statična, imaju potrebe za pridržavanjima, pokazuju strah od ljuljanja i igranja na povišenim pravama, stalno traže pomoć...

Nedovoljno osjetljiva djeca teško hodaju pravocrtno, često se u nešto udare, vole penjanja, teško im je mirno sjediti uslijed potrebe za kretanjem, rado se vrte u krug, često u kategoriji hiperaktivne djece...

Proprioceptivno osjetilo

Odnosi se na osjetne informacije nastale zbog stezanja i istežanja mišića, pregibanja, vučenja i pritiska zglobova između kostiju. Dobivaju se informacije o položaju dijelova tijela u prostoru, a utječe i na kretanje. Kroz proprioceptivno osjetilo dobivaju se informacije o odnosima tijelo-okolina, dijelovi tijela-cjelina, osjet sile teže te u vezi kretanje tijela. Tjelesni osjet vlastitog položaja u prostoru jedan od najvažnijih načina spoznaje.

Preosjetljiva djeca izbjegavaju kretanja, brzo se umaraju, traže pauze, držanje tijela je rigidno, ukočeno, potrebna im pomoć kod skakanja (na mjestu, na trampolinu)...

Nedovoljno osjetljiva djeca često se naslanjaju se na nešto, kleča na koljenima ili sjedenje na vlastitim nogama (i na stolcima), igraju se svojim prstima i zglobovima i istežu ih u različitim smjerovima, imaju teškoće držanja olovke, uslijed nedovoljnog stiska ispadaju im stavri iz ruke, vole aktivnosti sa puno skakanja, guranja, provlačenja, nošenje težih torbi...

Često se govori o neraskidivom trokutu proprioceptije, vestibularnog osjetila, te taktilnog osjetila koje su temelj učenja.

Za razliku od senzornog poticanja autori Biel i Peske 2007. govore i o važnosti provođenja senzorne dijete, što je „osobni raspored senzornih aktivnosti koje daju djetetu senzorno gorivo potrebno njegovom tijelu da dođe u svoje organizirano stanje“, a koja se „provodi s ciljem smanjenja mogućnosti pojave nepoželjnih ponašanja, te olakšati učenje“.

Prijedlozi aktivnosti

FRANCISKA ORUČEVIĆ, MAG.REHAB.EDUC., SI PEDAGOG

ANDREA GAŠPAR, PROF.SOC.PEDAGOG, SI PEDAGOG

- Obuti čarape
- Zakopčati veće gumbiće (na posteljini), gumbiće na košulji
- Puhanje balona i igra balonima
- Igra vodenim balonima
- Puhanje mjehurića
- Lovljenje mjehurića
- Bacanje lopte s dvije ruke, s jednom, pa s drugom
- Snažno bacanje lopte u pod
- Bacanje lopte u zrak i hvatanje
- Vođenje lopte nogama, nogomet
- Hod bosim nogama po travi, kamenčićima, asfaltu (paziti da nije prevruć), pa ako je moguće da djeca zatvore oči, Vi ih vodite, a oni kazuju na čemu stoje
- Preskakanje užeta na različite načine
- Pisanje ili crtanje kredom, čučanje
- Hod po crti - ravno, cik cak
- Izrada poligona pik-trakom
- Provlačenje kroz tunel (npr. Prolazak ispod niza stolaca)
- Odlazak u parkić za djecu
- Oblikovanje plastelina u crvića, te kuglicu
- Pijesak ili kinetički pijesak
- Nanošenje vodenih boja prstima
- Izrada modela brašno + sol + voda, kalupi
- Bojanje izrađenih modela kistom
- Crtanje oblika u brašnu, žgancima; tekstore
- Slaganje zrna graha po nacrtanoj crti (ravna, savinuta)
- Rezanje sa škarama
- Ljepljenje ljepilom
- Ljepljenje selotejpom
- Izrada crteža
- Pokloniti crtež nekome (verbalizacija, uspostava socijalnog odnosa)
- Kuglanje

- Hod po povišenoj površini (noga ispred noge)
- Sunožno skakanje naprijed / natrag, lijevo/ desno bez rasporeda (npr, lijevo, naprijed, natrag, lijevo, desno, desno, natrag...), noge kao sa su zaljepljene jedna za drugu
- Skok sa povišene površine (stolice, klupe)
- Kupanje u kadi napunjenom vodom, upotreba kupke ili eteričnog ulja, pranje tijela spužvom za kupanje
- Kupanje u moru ili na bazenu
- Pokazivanje i/ili imenovanje dijelova tijela na sebi, te na lutki ili plišanoj igrački
- Piknik na travi (može i u vlastitom dvorištu, zajedničko jedenje obroka, razgovor, druženje, igra)
- Branje cvijeća, izrada buketića
- Potraga za skrivenim predmetom u dvorištu
- Sudjelovanje u izradi kolača (držanje miksera uz nadzor, otvaranje i istresanje namirnica, npr. vanilin šećer, brašno...)
- Izrada "kućnog" pudinga različitih okusa (jagoda, čokolada, vanilija, kokos...)
- Stiskanje tijesta, izrada domaćeg kruha
- Mazanje palačinki
- Rolanje palačinki
- Pijenje na slamku
- Nalijevanje tekućine iz vrča u čaše
- Samostalno nalijevanje šefljom
- Korištenje vilice
- Samostalno rezanje nožem
- Isprobati novu hranu ili sezonsko voće
- Grimasiranje ispred ogledala (nasmiješi se, namršti se, migni jednim okom pa drugim, pošalji pusu, obliži usne jezikom, stavi jezik gore, dolje, lijevo, desno, isplazi jezik, uvuci...)
- Odlazak frizeru
- Izrada frizure ispred ogledala
- Različita kretanja - hodaj kao slon, žaba, medo, gusjenica...
- Oponašanje glasanja životinja (pas, mačka, pile, konj, krava...)
- Oponašanje sviranja instrumenata - gitare, trube, klavira, flaute, harmonike...
- Pomoć kod vađenja rublja iz perilice
- Stavljanje rublja na stalak, upotreba kvačica
- Prepoznavanje svoje odjeće, odjeća majke, oca, sestre, brata...
- Sparivanje čarapa
- Okretanje rublja na pravu stranu
- Rasporediti suh pribor za jelo u odgovarajuće mjesto u ladici s priborom (sortiranje)
- Postaviti stol za ukućane (plitke i duboke tanjure, pribor; krenut od jednostavnijih prema složenijim aktivnostima)
- Sadnja (ili presadnja) cvijeća, rad sa zemljom
- Zalijevanje kućnog cvijeća ili povrća
- Slušanje glazbe glasnije nego inače, ples je dobrodošao
- Slušanje glazbe različitih žanrova, zabavna, klasična, afro, relaksirajuća, pobuđujuća...

- Sviranje svojim tijelom, pljeskanje rukama, rukama od koljena, pucketanje prstima - uz ritam
- Kupnja (ritmičkog) instrumenta i "sviranje" poznate pjesme, davanje ritma
- Odlazak na (besplatan) koncert na javnom mjestu
- Odlazak u (senzorno) kino
- Odlazak u kino na otvorenom, npr. livada iza kina u Samoboru četvrtkom (pogledati vrijeme)
- Odlazak u prirodu i pješaćenje do planinarskog doma
- Odlazak u Zoo
- Prepričati nekome trećemu o izletu (kino, film, Zoo)
- Jahanje konja
- Iskustvo sa životinjom (doticanje psa, mačke...)
- Vožnja bicikla, prelazak s pomoćnih kotača, na vožnju bez pomoćnih kotača
- Hod po stepenicama
- Vožnja na poketnim stepenicama
- Vožnja liftom
- Vožnja autobusom
- Vožnja tramvajem
- Vožnja vlakom
- Odlazak na potpuno novo dječje igralište (gdje niste bili)
- Odlazak u knjižnicu, posudba slikovnice, čitanje djetetu.
- Dijete gledajući slike roditeljima priča tu istu priču ili može pokazivati slike po nalogu koje roditelj imenuje.
- Provesti apsolutno drugačiji dan nego inače, npr u pidžami
- Pitati dijete da predloži svoju aktivnost
- Pitati dijete koju aktivnost želi ponoviti
-
-
-

Poticanje komunikacije, jezika i govora

pomoću svakodnevnih aktivnosti / rutina

BEATA VUGRINOVIĆ, MAG. LOGOPED.

Razvoj komunikacije, jezika i govora predstavlja ključan aspekt u ranom djetinjstvu i povezan je sa svakodnevnim aktivnostima i rutinama u kojima dijete sudjeluje. Svakodnevne situacije, odnosno aktivnosti kao što su oblačenje, hranjenje, kupanje, igranje, odlazak u vrtić itd., potiču dijete da usvaja i razvija svakodnevne komunikacijske i jezično - govorne vještine te da uči pravila verbalne i neverbalne interakcije.

Rutine označavaju ponavljanje i predvidljivost što djeci olakšava razumijevanje jezika, razvoj rječnika i aktivno sudjelovanje u komunikaciji. Primjerice, tijekom oblačenja roditelj može imenovati odjeću govoreći: "Sada ćemo obući majicu." ili "Gdje su tvoje cipele?" Takve aktivnosti potiču razvoj rječnika i razumijevanje jezika, a ponavljanjem sličnih izraza i fraza, dijete postupno usvaja značenje riječi i načine izražavanja. Odrasle osobe igraju ključnu ulogu u poticanju komunikacije aktivnim slušanjem djeteta, proširivanjem njegovih rečenica, pružanjem modela pravilnog izražavanja i osiguravanjem dovoljno vremena za odgovor. Pranje ruku, priprema obroka ili pospremanje igračaka su aktivnosti u kojima odrasle osobe mogu koristiti verbalne poticaje poput: "Što ćemo sada napraviti?" ili "Možeš li mi dodati čašu?" te na taj način potiču dijete da imenuje predmete, opisuje radnje ili izražava svoje želje i potrebe.

Igra je važan aspekt svakodnevnih aktivnosti jer omogućuje poticanje razvoja komunikacije, jezika i govora. Simbolička igra, tzv. igra pretvaranja poput kuhanja juhe, kupovine namirnica ili hranjenja lutke, potiče dijete da koristi jezik i govor kako bi izrazilo svoje ideje i osjećaje. Takva igra doprinosi razvoju pripovjednih vještina i razvoju socijalne interakcije i komunikacije. Također, igranje uloga s djetetom kao što je igra liječnika gdje je dijete liječnik, a odrasla osoba pacijent ili zajednička čajanka je od izuzetne važnosti za poticanje razvoja komunikacijskih vještina, a ponajviše socijalne interakcije.

Priprema djeteta za život

ANDREA GAŠPAR, PROF.SOC.PEDAGOG, SI PEDAGOG

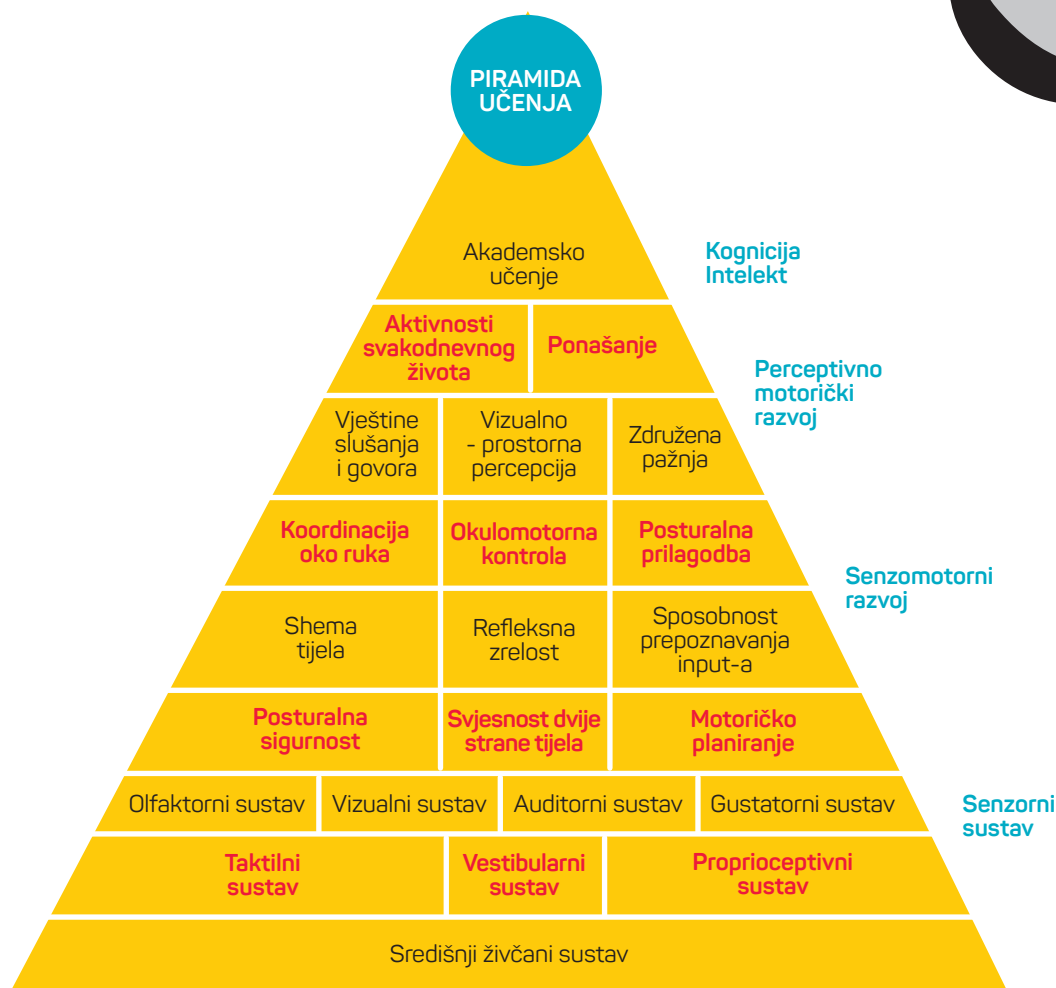
Različiti praktičari i utemeljitelji pristupa promišljali su o poticanju djece. Jean Ayres govori o poticanju osjetila kako bi mogla pružiti primjerene odgovore na podražaje. Stanley Greenspan kroz DIR® i Floortime pristup govori o aktivnostima i interakcijama te socio-emocionalnom razvoju. Maria Montessori govori o važnosti poticajne sredine i intrinzičnoj motivaciji djeteta. Mogli bi tako nabrajati niz drugih autora i pristupa ali zajedničko svima je da dijete najlakše i najbrže usvaja znanja kroz spontane, nemametljive aktivnosti igre kroz topao i podržavajući odnos.

Sendamdesetih godina 20. stoljeća Ayres je podijelila djetetov razvoj na nekoliko razdoblja u kojima navodi osjete te „konačne produkte“, tj. krajnje ponašanje. Sličnim prikazom to su učinile Mary Sue Williams i Sherry Shellenberger 1996. godine prikazujući priramiu učenja iz koje je vidljiv odnos osjetne obrade s procesima učenja. Oni se međusobno preklapaju i nadograđuju:

- 1. Senzorni sustav** – dijete se rađa sa djelomično razvijenim senzornim sustavom. Kroz podržavajuće odnose i iskustva u interakciji s okolinom stječe iskustva kroz okuse, dodire, vidne, njušne, slušne, vestibularne i proprioceptive podražaje.
- 2. Senzomotorni razvoj** – kroz izvođenje različitih pokreta i kretanje dijete stječe posturalnu sigurnost, postaje svjesno dviju strana svoga tijela, te sheme cijelog tijela, usvaja motoričko planiranje (niz koraka da nešto učini), dolazi do refleksne zrelosti (i obrambenih mehanizama), dijete postaje sposobno prepoznati vanjske inpute (podražaje).
- 3. Perceptivno-motorički razvoj** – dijete kroz aktivnosti usvaja koordinaciju oko-ruka, uspostavlja okulomotornu kontrolu, razvija se posturalna prilagodba, pažnja je postojanija, razvija se vizuoprostorna percepcija, dijete usvaja vještine govora i slušanja.
- 4. Kognicija i intelekt** – završna je faza – dijete usvaja aktivnosti svakodnevnog života, ponašanje je (samo)regulirano i spremno je za akademsko učenje. Uslijed plastičnosti mozga svatko od nas usvaja nova znanja i vještine do kraja života.

Dakle, osjetila koja su u baza učenja nužno je poticati kako bi dijete napredovalo na piramidi učenja i bilo spremno za usvajanje daljnjih vještina i znanja. Naravno, obzirom da dob i trenutne mogućnosti djeteta prilagodit ćete aktivnost kako bi djetetu bila zanimljiva i privlačna. Iz tog razloga svaku aktivnost koju smo navele možete prilagoditi svome djetetu ukoliko znate da bi baš za njega ta prilagodba bila od izuzetnog značaja, a kako bi ono napredovalo u određenoj mjeri. Budite hrabri i odvažni, jer da bi dijete u nečemu uspjele - treba pokušati, a tu ste Vi da mu kroz niz pokušaja pomognete na tome putu.

Piramida učenja

Piramida učenja prema Williams i Shellenberger, 1996., prilagodila Andrea Gašpar

Kada se trebamo zabrinuti ako dijete još ne govori?

MR.SC. NATAŠA ŠUNIĆ VARGEC, PROF. LOGOPED

Da bi dijete ovladalo govorom treba postojati organska osnova za razvoj govora, a to prije svega podrazumijeva dobar sluh, urednu inteligenciju, govornu motoriku, zvukovno zahvaćanje glasova, međusobno razlikovanje pojedinih glasova i jezične sposobnosti. Dijete usvaja osnovne elemente jezika od svojih fizičkih i psihičkih sposobnosti i potreba (kao što uči hodati, crta ili trči). Sposobnost vladanja jezikom razvija se iz dječje potrebe da komunicira i shvati svijet u kojem raste i razvija se. Nakon nekoliko mjeseci života, najčešće tijekom četvrtoga ili petoga mjeseca, sklopovi glasova što ih dijete proizvodi, a za koje je karakteristično da sadrže i glasove koji ne postoje u govoru okoline, počinju se mijenjati. Iz te glasovne produkcije postupno nestaje dio glasova, a glasanje sve više sadrži glasovne sklopove tipične za djetetovu govornu okolinu. Bitno obilježje prvih riječi je da dijete ne imenuje samo neki predmet, osobu ili situaciju već istodobno izražava i svoj odnos prema određenoj osobi ili situaciji. Među djecom u dobi od dvije godine postoje velike razlike u pogledu ovladavanja govorom, jer neka djeca na svoj prvi rođendan već govore kratkim rečenicama, dok druga to ne čine niti na drugi. Ipak, većina djece progovara u tom razdoblju. Ponekad se može desiti da dijete od pune dvije godine ne govori ili govori tek nekoliko u pravilu loše artikuliranih riječi. Razumije li dijete veći dio jednostavnih verbalnih naloga u vezi s predmetima i osobama iz svoje najbliže okoline-npr. "Daj mi žličicu!"; "Pokaži gdje je mama!"; zna pokazati tri do četiri mjesta na tijelu koja odrasli imenuje i sl., ono najvjerojatnije nema teškoća u recepciji govora pa će se i izražajna strana govora vjerojatno doskora razviti.

Narazvijeni govor odgovara kronološkom uzrastu djece od 2. do 6. godine, čije su lingvističke relacije u zaostatku. Takvo dijete je u većini slučajeva motorički nespretnije od druge djece, njegovi pokreti su slabo koordinirani, crteži su nevješti (upućuje na lošiju grafomotoričku spretnost), lateralizacija je nesigurna (dijete nije sigurno u odnose lijevo-desno), tjelesna shema slabo uklopljena. Kada su sposobnosti djeteta da razumije

govor ili samo da govori znatno ispod očekivanog nivoa za njegov mentalni razvoj, tada govorimo o kašnjenju u razvoju govora. Kašnjenje veće od 6 mjeseci može se očitovati i u razumijevanju i u govoru u različitom stupnju - od nerazumijevanja jednostavnih govornih naloga do nesposobnosti složenijih gramatičkih struktura. Međutim, češće kasni samo sposobnost govorenja, dok u razumijevanju nema većih teškoća. S obzirom da razumijevanje govora normalno ide nekoliko mjeseci ispred sposobnosti govora, ako je i ovaj poremećaj u pitanju onda je kašnjenje mnogo veće. Imajući uvijek na umu usporedbu s normalnim razvojem govora u skladu s kronološkom dobi, usporeni razvoj govora se u najtežim slučajevima može prepoznati već u djeteta od godine i pol. Naime, u najtežim slučajevima dijete ne samo da ne govori već i ne razumije tuđi govor. Tako da bi dijete od godine i pol već bi trebalo razumijeti mnogo toga, svakodnevne rečenice, a i situacijski mnogo više. Dijete koje ne razumije govor i ne govori, jer razumijevanje uvijek prethodi govoru, ponašat će se drugačije od ostale djece, jer će svoje potrebe i želje izražavati ekstremnim ponašanjem-plačem, vriskom i sl., te će u svojoj komunikaciji upotrebljavati geste i izražavati se mimikom.

Što je dijete s takvim stupnjem govornog oštećenja starije, ponašanje će biti manje primjereno njegovoj dobi. Neka su povučena, neka agresivna, što opet ovisi o tipu usporenog govora - motornom (veće teškoće u izražavanju govora) ili senzornom (više teškoća u razumijevanju govora). U nešto lakšim slučajevima dijete donekle razumije govor, ali ne govori.

Savjet roditeljima

Kad roditelji posumnjaju na takva zaostajanja u razvoju govora svog djeteta trebali bi se odmah obratiti stručnjaku logopedu, radi utvrđivanja uzroka kašnjenja u govoru, te mogućnošću upućivanja specialistima da se otklone neke sumnje koje bi mogle biti uzrok kasnijem progovaranju djeteta. Ako je dijete još premalo za rehabilitaciju, roditelji će dobiti informacije i savjete za postupak s njim dok malo ne poraste.

Pravodobno traženje pomoći, nakon čega slijedi dijagnosticiranje i otkrivanje uzroka u govornom razvoju, može pomoći otklanjanju uzroka ili barem ublažavanju poremećaja. Važno je raditi na vezi zvuk-slika, te na taj način dijete treba poticati na govor putem onomatopeja iz prirode, davati mu slikovnice s velikim slikama bez puno detalja. Treba pridružiti i zvučne stimulanse, tako da dijete može prepoznati životinju sa slike i uz pomoć zvuka.

Treba znati da svaki poticaj, pa bio on i mali, daje veću šansu da dijete ima što uredniji govorno- jezični razvoj.

Kako potaknuti govorno-jezični razvoj kroz pjesmice?

U današnje doba postoje mnogi načini na koje možemo potaknuti govorno-jezični razvoj i komunikaciju kod djeteta. Rima, uvijek dobro došla zbog slušne percepcije i radne memorije.

Kao primjer možemo navesti: *Opa, opa, opa, to je moja lopta*. To kazati i pjevati ritmično uz pokazivanje lopte i ritmično pljeskanje rukama.

Kiša pada kapljicama

Kap, kap, kap

Guska skače baricama

Šljap, šljap, šljap

Boc. Boc iglicama

Ne diraj ga ručicama

Bode, bode jež

Bježite djeco, bjež.

Pi pi pi pi pi pi pi

Mama koko di si ti

Ko-ko, ko-ko, ko-koda

Evo djeco to sam ja.

Za neverbalnu djecu ili onoj koja nisu u mogućnosti izraziti svoje potrebe bilo bi poželjno uvesti neki od niskotehnoških ili visokotehnoških oblika potpomognute komunikacije (PECS, PODD, Grid, TD Snap, komunikacijske ploče, vizualne rasporede...).

Roditeljsko sagorijevanje

kod djece s teškoćama u razvoju

LJILJANA PETROVIĆ, MAG. PSYCH.

Biti roditelj, osobito u ranim godinama djetetova života, zahtijeva stalnu pažnju i svakodnevnu brigu. Iako iscrpljujuća, ta se briga s vremenom obično smanjuje kako dijete postaje samostalnije. No, kod djece s teškoćama u razvoju, ta autonomija često dolazi kasnije, djelomično ili potpuno izostaje. Roditelji djece s teškoćama svakodnevno pružaju emocionalnu, fizičku i praktičnu podršku – često bez predaha. Za razliku od roditeljstva djece bez teškoća, ova briga rijetko se smanjuje. Zbog toga se roditelji nerijetko suočavaju s tzv. „teretom njegovatelja“ – kroničnom iscrpljenošću, emocionalnim stresom i osjećajem bespomoćnosti. Kako biste očuvali vlastito mentalno zdravlje, važno je razumjeti i prihvatiti vlastite emocije te potražiti podršku kada je to potrebno. Nekoliko studija pokazalo je da roditelje djece s teškoćama vrlo često preplavljaju osjećaji poput ljutnje, tuge, krivnje, zavisti i srama.

Najčešće emocije roditelja i kako se s njima nositi:

LJUTNJA

Česta je posljedica fizičke i psihičke iscrpljenosti te osjećaja nepravde (npr. «Zašto baš mi?» ili «Ovo se nije smjelo dogoditi.»). Normalno je osjećati frustraciju, no važno je prepoznati te trenutke i naučiti kako ih izraziti na zdrav način – kroz razgovor, terapiju ili fizičku aktivnost

KRIVNJA

Roditelji često osjećaju da su odgovorni za stanje svog djeteta. Imajte na umu da krivnja ne vodi iscjeljenju. Umjesto da se kažnjavate, usmjerite energiju na realne načine pomoći i njege – i sebi i djetetu.

TUGA

Mnogi roditelji prolaze kroz proces tugovanja za očekivanim oblikom roditeljstva koji se nije ostvario. Ovaj osjećaj je prirodan, ali ne mora biti stalan. Dajte si dozvolu za tugovanje, ali i za nove radosti i uspjehe – koliko god bili mali.

SRAM

Kada je djetetova poteškoća vidljiva, može se javiti nelagoda ili potreba za skrivanjem. Sjetite se: vrijednost vašeg djeteta nije manja. Edukacija, podrška zajednice i kontakt s drugim roditeljima mogu pomoći u prevladavanju srama.

ZAVIST

Uspoređivanje s drugim obiteljima može dodatno pojačati osjećaj gubitka. Umjesto toga, pokušajte usmjeriti pažnju na vlastiti napredak i male pobjede. Podsjetite se da se svaka obitelj suočava s izazovima, iako ih ne vidimo izvana.

Nakupljanje ovih emocija, ako se ne prepoznaju i ne pristupi im na pravi način, može dovesti do kroničnog stresa, tjelesnih i psihičkih problema te ozbiljnog roditeljskog sagorijevanja. Nedostatak vremena za sebe, partnera ili drugu djecu dodatno pogoršava situaciju.

Briga o sebi nije luksuz – već nužnost

Vaše mentalno zdravlje temelj je zdravlja cijele obitelji. Zato je važno:

- **Uzimati redovite pauze**, makar nekoliko minuta dnevno za predah, šetnju ili razgovor s bliskom osobom.
- **Prihvatiti pomoć** – od obitelji, prijatelja, stručnjaka ili grupa podrške.
- **Razgovarati sa stručnjacima** – psihološka podrška nije znak slabosti, već hrabrosti i brige o sebi i obitelji.
- **Njegovati i druge važne odnose** – partnera i drugu djecu, jer stabilni odnosi pomažu u održavanju emocionalne ravnoteže.
- **Umrežavanje** – kontakt s drugim roditeljima sličnih iskustava pruža razumijevanje, snagu i korisne savjete. Briga o djetetu s teškoćama zahtijeva ogromnu snagu – ali i nježnost prema sebi. Niste sami. Nije slabost reći „teško mi je“. Potražiti podršku, priznati emocije i uložiti u vlastito zdravlje – to je temelj da dugoročno možete biti oslonac svom djetetu.
- **Roditelj ne može pružiti podršku ako je emocionalno iscrpljen.**

Brinite o sebi s istom pažnjom s kojom brinete o svom djetetu.

Moja pitanja i razmišljanja

TU SMO ZA VAS

tel:
01 62 21 433

mail:
czoo.vg@gmail.com

CENTAR ZA
ODGOJ I OBRAZOVANJE
VELIKA GORICA

ZAKLADA **ICF**

SUFINANCIRANO
SREDSTVIMA
ZAKLADE ICF